

מהי הציונות האמריקאית החדשה

בספר של תיאודור שסון, שעוד לא תורגם לעברית, נטען שהקשר של יהודי ארה"ב לישראל לא נחלש, אלא השתנה: מהתגייסות ללא עוררין למעורבות והתערבות

דוד הדב 01.06.2016 13:15

The New American Zionism

Theodore Sasson. New York University Press, 229 pp.

הדעה הרווחת בקרב החוקרים וקובעי המדיניות העוקבים אחר יהודי ארצות הברית היא שצעירים יהודים אמריקאים קשורים היום פחות לישראל מבני הדורות הקודמים. בימין מאשימים בכך את נישואי התערבות ואת התקשורת המסיתה, ובשמאל נועצים אצבע מאשימה בתהליך השלום התקוע, בצעדים האנטי-דמוקרטיים של ממשלות ישראל וביחס המזלזל ליהדות הלא-אורתודוקסית בארץ. אבל קשה ליישב את הדעה הרווחת הזאת עם גילויים הפוכים בספרות האמריקאית היהודית הצעירה, הנוטה דווקא לעסוק בישראל. דוגמאות בולטות לכך אפשר למצוא ב"איגוד השוטרים היידיים" של מייקל שייבון, המדמיין את ישראל מחדש כמדינה יידישסטית באלסקה, בסיפוריו של נתן אנגלנדר, הנוטה לתיאורים מיתולוגיים של ישראלים, וברומן "בית גדול" של ניקול קראוס, הסובב (במעגלים רחבים מאוד) סביב ירושלים. בבחינה שטחית אפשר להניח כי נטייתם של הסופרים הללו שונה מהנטייה הכללית של יהודי ארצות הברית הצעירים, והסופרים יוצאי דופן גם בכך. מעניין אפוא לגלות בספר "הציונות האמריקאית החדשה", שראה אור בהוצאת אוניברסיטת ניו יורק, את הטענה שהקשר לישראל לא נחלש, אלא השתנה. מחבר הספר, תיאודור שסון, סוציולוג מאוניברסיטת ברנדייס, טוען כי התמיכה בישראל לא ירדה אלא השתנתה בצורה שקל לפרש כהיחלשות. הוא מציע פירוש אחר: הקהילה היהודית נעה מיחס של התגייסות ללא עוררין ליחס של מעורבות והתערבות.

עד שנות ה-90 שלטה בכיפה גישת ההתגייסות (mobilization), שעל פיה יהדות ארצות הברית האזינה לצרכים של ממשלת ישראל והשקיעה את כוחה הפוליטי והכלכלי במתן אמצעים לממשלות ישראל לבצע את מדיניות החוץ והפנים שלה. הארגונים האמריקאיים דאגו לשמירת קוסינוס יהודי בכל הקשור לישראל. גישה זו נתקלה במעט התנגדות מפני שיהודי ארצות הברית לא ידעו יותר מדי על ישראל. היא היתה המקלט ליהודי העולם (שאינם אמריקאים) והתשובה הנחוצה לשואה. אם תרצו, היא נותרה אגדה. הפרטים הקטנים היו פחות חשובים.

עניין זה השתנה בהדרגה מאז שנות ה-80. יהדות ארצות הברית עברה מגיוס למעורבות (engagement). במקום לתמוך אך ורק בקבוצות הלובי המרכזיות, איפא"ק וועידת הנשיאים, יהודים מימין ומשמאל החלו לקדם את דעתם בארצות הברית דרך ארגונים בעלי אוריינטציה פוליטית. למשל, ארגון ציוני אמריקה שפנה ימינה, וג'יי סטריט, שנוסד ב-2007 ותומך בתהליך שלום ובפתרון שתי המדינות. במלים אחרות, הטלטלות הפוליטיות שעברו על ישראל מאז שנות ה-80 גרמו לפיצול

ביהדות ארצות הברית.

גם הפילנתרופיה נעשתה ממוקדת יותר. במקום לתרום לקרן הקיימת ולסוכנות היהודית, כעת הם תורמים לשלל נושאים וארגונים לפי נטיית לב ולא לפי צו אתני. הקרן החדשה לישראל, התומכת בפרויקטים בעלי אוריינטציה ליברלית בישראל, היא הדוגמה המוכרת ביותר, אף על פי שגם מהצד השמרני יש תמיכה רבה בארגוני ימין והתנחלויות. אמריקאים אף תורמים ישירות למפלגות ישראליות וכמובן לפוליטיקאים אמריקאים התומכים בעמדות מסוימות בנוגע לישראל. באופן כללי, יהודי אמריקה תורמים לפרויקטים בישראל שדומים לפרויקטים שבהם היו תומכים גם בארצות הברית. לא כך היה בעבר.

כזאת היא גם ההשקעה בפעולות שקשורות לשימור זהות ואחדות יהודית בארצות הברית. הדוגמה המובהקת לכך היא תוכנית "תגלית", או בשמה האנגלי Birthright Israel (זכות, או זכות אבות, על ישראל). הפרויקט, שהגה יוסי ביילין והוא ממומן על ידי עשירים אמריקאים (כולל שלדון אדלסון) וגם על ידי ממשלת ישראל, מטיס בחינם צעירים ממוצא יהודי לסיור חינוכי של עשרה ימים בישראל. לפי ששון, גולת הכותרת של מסעות אלו, שנהפכו למעין טקס חניכה יהודי חדש, הוא המפגש (גם באנגלית משתמשים במלה העברית) עם צעירים ישראלים. המפגש יוצר קשר רגשי בין יהודים מחוץ לארץ וישראלים. קשרים אלו, המתורגמים גם לקשר רגשי עם ישראל בלי תלות בדעות פוליטיות, נמשך לפעמים שנים אחרי הביקור הקצר בארץ.

"תגלית" ומגמות אחרות לא רק מבטאות את המעבר ממגויסות למעורבות אלא גם יוצרות אותו. לפי ששון, אמריקאים שהיו בישראל, שמכירים ישראלים ולומדים על ישראל דרך התקשורת הישראלית, לא רק קשורים יותר לכאן אלא גם ניזונים ממה שהוא קורא לו "ריאליזם חדש". כלומר, הם לא רואים את ישראל כאוטופיה יהודית שיש לתמוך בה באופן אוטומטי אלא כמדינה אמיתית ורגילה, שניצבת לפני בעיות שאת פתרון והגדרתן אפשר וצריך לפתוח לדיון. לדיון הזה הם נחשפים ב"הארץ" באנגלית וב"ג'רוזלם פוסט", והם גם מתערבים בו. ההיכרות עם ישראל נהפכת למעורבות בישראל. הסכסוך עם הפלסטינים על עתיד השטחים הוא הנושא השנוי ביותר במחלוקת, אך גם נושאים אחרים כמו זכויות אדם בתוך תחומי הקו הירוק מעניינים יהודים ליברלים ושמרנים כאחד. נושא אחר שנתון לביקורת מרובה של יהודי אמריקה, לפי ששון, הוא דת ומדינה, ובמיוחד המונפול של הרבנות בשאלת מיהו יהודי. ההפרדה בין דת למדינה היא עיקרון בסיסי בארצות הברית, שלפחות לפי המיתוסים שלה נוסדה על ידי מתיישבים שברחו מרדיפות על רקע דתי באירופה. מבחינת היהודים שם, עיקרון ההפרדה איפשר הזדהות מלאה עם ארצות הברית כפי שלא יכול היה להיות בארץ המגדירה את עצמה נוצרית.

ישראל כידוע מגדירה עצמה יהודית — ומסיבות אידיאולוגיות, היסטוריות ופוליטיות, היהדות הזאת היא כמעט אך ורק אורתודוקסית. בארצות הברית פורחים גם זרמים אחרים, והיהדות הקונסרבטיבית והרפורמית הן רק הגדולות ביניהם. החברים בזרמים הללו חשים דחויים בחברה הישראלית. לרבים מהאמריקאים אין זה רק עניין תיאולוגי, אלא תחום אישי לחלוטין. הגיור הוא הליך נוח יותר אצל הרפורמים, ולכן יהודים הנשואים למי שנולד כלא יהודי נמשכים לזרם הזה. אם הגיור לא מוכר בישראל או נחשב סוג ב', הרי שרבים מאוד מקבלים מישראל את המסר שהם אינם יהודים, או שבני זוגם שבחרו להיות כיהודים אינם יהודים, וכך גם ילדיהם ונכדיהם.

ששון מתאר קהילה יהודית אמריקאית מרובת קונפליקטים, לא מעטים מהם סביב ישראל, נושא שבעבר הרחוק איחד את יהודי ארצות הברית. כל יהודי כפרט מביע את דעתו, המלומדת לפעמים, על

המתרחש בישראל, אבל בשל ריבוי הקולות, ליהודים בארצות הברית כקהילה יש פחות כוח להשפיע על היחס האמריקאי לישראל או על המדיניות של ישראל עצמה. בגישת הגיוס יש כוח רב, אבל היא כבר לא אפשרית בקהילה יהודית שבה לכל אחד יש דעה אחרת. הוויתור על כוח קולקטיבי למען ביטוי עצמי הוא אחת הסיבות לכך שנדמה כי הקשר עם ישראל נחלש.

ששון רואה בגישה זו נורמליזציה של הקהילה היהודית. קהילות מהגרים אחרות אינן תומכות אוטומטית במדיניות ארץ המוצא שלהן. הפרטים בקהילה ממשיכים להיות בקשר עם הקבוצות והמפלגות שבהם תמכו כשגרו בארץ המוצא. האם מהגרים הודים ליברלים או ילדיהם היו חולמים לתמוך בממשלה ההינדית הלאומנית בהודו? ודאי שלא. כך גם יהודים ליברלים לא יתמכו אוטומטית בנתניהו. היהודים נהפכים לפזורה ככל הפזורות.

בהשוואה הזאת אפשר למצוא טעם לפגם. יהודי ארצות הברית לא היגרו לשם מישראל, אלא בעיקר מאירופה. הם אינם מתעניינים בפוליטיקה של פולין או רומניה, ואינם תורמים לישיבות, בתי חולים ואוניברסיטאות בגרמניה או מרוקו, אלא במולדת העתיקה שהוקמה מחדש על סמך ספר קודש שבקדושתו חלקם לא מאמינים. היהודים כנראה יישארו פזורה משונה. למהגרים מישראל לארצות הברית ויחסם לישראל, שיש לנחש שהם מתנהגים כמו פזורה רגילה פחות או יותר, ששון מתייחס כאל ישות נפרדת.